

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2021/19

Karar Sayısı : 2022/46

Karar Tarihi: 21/4/2022

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Konya 1. Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un;

A. 1., 2. ve 7. maddelerinin Anayasa'nın 2., 13., 35. ve 46. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine,

B. 3., 4., 5., 6., 8. ve 9. maddelerinin 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptallerine,

karar verilmesi talebidir.

OLAY: Tapu iptali ve tescili talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un itiraz konusu maddeleri şöyledir:

"Madde 1- 6830 sayılı İstimlak Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar, kamulaştırma işlerine dayanmaksızın, kamulaştırma kanunlarının gözönünde tuttuğu maksatlara fiilen tahsis edilmiş olan gayrimenkuller ilgili amme hükmi şahsı veya müessesesi adına tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılır.

Madde 2- Gayrimenkulde amme hizmetinin mahiyet ve gayesine uygun şekilde tesisler veya inşaat vücuda getirilmiş olması bu kanunun uygulanması bakımından fiilen tahsistir.

Madde 3- Birinci maddede yazılı gayrimenkuller tapuda kayıtlı ise, kayıt sahipleri veya mirasçuları ancak fiili tahsis tarihindeki rayiç üzerinden gayrimenkul bedelini isteyebilirler. Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkuller hakkında fiili tahsis tarihinden itibaren on sene geçmemiş ise o tarihte zilyedlikle iktisap şartları tahakkuk eden zilyedleri veya mirasçuları birinci fıkra hükmünden faydalanabilirler.

Herhalde gayrimenkule müdahalenin men'i (...) davası dinlenmez.

Madde 4- Gayrimenkulün bedelini dava hakkı bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki sene sonra düşer.

Madde 5- Gayrimenkulün bedeline ilişkin uyumsuzluklar bu kanunda yazılı esaslar dairesinde ve bu esaslara aykırı olmayan umumi hükümler gereğince hallolunur.

Madde 6- Kanunun yürürlüğe girmesinden önce açılmış ve kesin karara bağlanmamış davalar hakkında da bu kanun hükmü uygulanır. İlgilinin hakkı bu kanun gereğince bedele inhisar ettiği takdirde evvelce açılmış ayın ve tazminat davaları, mahkemece 3 üncü maddede yazılı esaslar dairesinde bedel davası olarak görülüp hükme bağlanır.

Madde 7- Birinci madde uyarınca kamulaştırılmış sayılan gayrimenkuller esasen tapuda kayıtlı ise, ilgili amme hükmü şahsı veya müessesesinin talebi üzerine Asliye Hukuk Hakimliğinin kararıyla kayıt sicilden düşülür veya ilgili idare adına tescil yapılır. Tapuda kaydı olmayan gayrimenkuller tahsisin mahiyeti bakımından tescile tabi ise, idare adına kayıt tesis olunur.

Hâkim evrak üzerinde ve lüzum gördüğü takdirde mahallinde inceleme yaparak karar verir.

Bu işlemler harç ve resme tabi değildir.

Bu madde gereğince yapılan sicilden kayıt düşürme ve tescil işlemlerinin bu kanuna aykırılığından bahisle ilgililerin dava hakları mahfuzdur.

Madde 8- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 9- Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahattin MENTEŞ, Basri BAĞCI ve İrfan FİDAN'ın katılımlarıyla 3/3/2021 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural ve başvurunun yöntemine uygunluğu sorunları görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, bu dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme öncelikle 221 sayılı Kanun'un 1., 2. ve 7. maddelerinin iptallerini talep etmiştir.

4. Anılan Kanun'un 1. maddesinde taşınmazların hangi koşul ve şartlarda anılan Kanun kapsamında kamulaştırılmış sayılacağı düzenlenmiş, 2. maddesinde Kanun'un uygulanması bakımından *fiilen tahsis* kavramından ne anlaşılması gerektiği açıklanmıştır.

5. Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde kamulaştırılmış sayılan taşınmazların tapuda kayıtlı olması durumunda ilgili kamu kurum ve kuruluşunun talebi üzerine asliye hukuk hâkimliğinin kararıyla kaydın sicilden düşüleceği veya ilgili idare adına tescil yapılacağı ifade edilmiş, ikinci cümlesinde ise tapuda kaydı olmayan taşınmazların tahsisin mahiyeti bakımından tescile tabi bulunmaları hâlinde idare adına kaydın gerçekleştirileceği belirtilmiştir. Anılan maddenin ikinci fıkrasında madde kapsamındaki işlemlere hâkimin evrak üzerinden ve gerek gördüğü takdirde mahallinde inceleme yaparak karar vereceği, üçüncü fıkrasında işlemlerin harç ve resme tabi olmadığı, dördüncü fıkrasında ise sicilden kayıt düşürme ve tescil işlemlerinin Kanun'a aykırılığı iddiasıyla ilgililerin dava haklarının saklı bulunduğu hükme bağlanmıştır.

6. Bakılmakta olan davanın konusu 221 sayılı Kanun hükümleri uyarınca tapuya kayıtlı olan bir taşınmaza ilişkin tapu iptali ve tescili talebidir. Dolayısıyla bakılmakta olan davanın tapuda kaydı olmayan bir taşınmazla ilgisi bulunmadığı gibi daha önce gerçekleştirilmiş kayıttan düşürme veya tescil işlemini de konu edinmediği anlaşılmaktadır. Bu itibarla Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile dördüncü fıkrasının bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmamaktadır.

7. Öte yandan 6216 sayılı Kanun'un "*Anayasaya aykırılığın mahkemelerde ileri sürülmesi*" başlıklı 40. maddesinde Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla yapılacak başvurularda izlenecek yöntem düzenlenmiş ve anılan maddenin (4) numaralı fıkrasında açık bir şekilde dayanaktan yoksun veya yöntemine uygun olmayan itiraz başvurularının Anayasa Mahkemesi tarafından esas incelemeye geçilmeksizin gerekçeleriyle reddedileceği hükme bağlanmıştır.

8. Anılan Kanun'un "*Dosya üzerinden inceleme ve gerekçeyle bağlı olmama*" başlıklı 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında "*Başvuru, kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün sadece belirli madde veya hükümleri aleyhine yapılmış olup da, bu madde veya hükümlerin iptali kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün diğer bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanamaması sonucunu doğuruyorsa, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartıyla Mahkeme, uygulama kabiliyeti kalmayan kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün bahis konusu öteki hükümlerinin veya tümünün iptaline karar verebilir.*" denilmektedir.

9. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 50. maddesinin (7) numaralı fıkrasında ise, başvuruda Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında belirtilen nedenlerle bir kuralın iptalinin istenmesi durumunda, o kurala yönelik esas incelemesi yapılmayacağı ifade edilmiştir.

10. Söz konusu hükümlere göre kanunun, Cumhurbaşkanlığı karanamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli hükümlerinin iptallerinin diğer hükümlerin veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğurması hâlinde bunların da iptaline karar verilebilmesi Anayasa Mahkemesinin münhasır yetkisi kapsamındadır. Bu itibarla iptal davalarında veya itiraz başvurularında bir kuralın iptalinin diğer kuralların uygulanma imkânına etkisi Anayasa Mahkemesince resen değerlendirilecek olup yalnızca bu gerekçeyle kuralların iptallerinin talep edilebilmesi mümkün değildir.

11. Başvuru kararında 221 sayılı Kanun'un 3., 4., 5., 6., 8. ve 9. maddelerinin iptalleri talebinin yalnızca Kanun'un 1., 2. ve 7. maddelerinin iptal edilmeleri hâlinde bu maddelerin de uygulanma imkânlarının kalmayacak olmasına dayandırıldığı, kurallara ilişkin başka bir iptal gerekçesine yer verilmediği anlaşılmıştır. Bu itibarla anılan maddelere ilişkin başvurunun yöntemine uygun olmaması nedeniyle esas incelemeye geçilmeksizin reddi gerekir.

12. Açıklanan nedenlerle 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un;

A. 1. 1. ve 2. maddelerinin,

2. 7. maddesinin;

a. Birinci fıkrasının birinci cümlesinin,

b. İkinci ve üçüncü fıkralarının,

esasının incelenmesine.

B. 7. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi ile dördüncü fıkrasının itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu cümleye ve fıkraya ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

C. 3., 4., 5., 6., 8. ve 9. maddelerine ilişkin başvurunun 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince yöntemine uygun olmadığından esas incelemeye geçilmeksizin REDDİNE,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

13. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Fatma KARAMAN ODABAŞI tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

14. 31/8/1956 tarihli ve 6830 sayılı İstimlak Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 9/10/1956 tarihinden önce fiilen kamu hizmetlerine tahsis edilmiş olmakla birlikte usulünce kamulaştırıldığı ortaya konulamayan taşınmazların tabi olacakları usul ve esaslar 221 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir.

15. Anılan Kanun'un uygulama alanı 9/10/1956 tarihinden önceki süreçle ve bu süreçte oluşan fiili durumlarla ilgili bulunmaktadır. Kanun'un gerekçesi dikkate alındığında fiili durumun idarece el atılan taşınmazlarla ilgili olabileceği gibi kamulaştırması yapılmış olmakla birlikte tapu siciline işlenmeyen, kamulaştırma evrakının kaybı sebebiyle kamulaştırıldığı ispat edilemeyen, bizzat taşınmaz sahipleri tarafından idare lehine bağışlanmış veya terk edilmiş olmasına rağmen tapu dairelerinde ferağ işlemleri yapılmayan taşınmazlara ilişkin de olabileceği anlaşılmaktadır.

16. Kanun'un itiraz konusu 1. maddesinde 6830 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihe kadar kamulaştırma işlemlerine dayanmaksızın kamulaştırma kanunlarının gözönünde tuttuğu amaçlara fiilen tahsis edilmiş olan taşınmazların, ilgili kamu kurum ve kuruluşları adına tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılacağı belirtilmiştir.

17. Anılan madde uyarınca taşınmazın 9/10/1956 tarihinden önce kamu hizmetlerine fiilen tahsis edilmiş olması zorunlu olup fiili bir tahsisin bulunmadığı hâller ile söz konusu tarihten sonra gerçekleştirilen fiili tahsisler Kanun kapsamında değildir. Fiili tahsisin ne kadar süre devam etmesi gerektiği hususunda ise asgari bir süre belirtilmemiştir. Kuralla taşınmazların tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılacağı ifade edilerek geçmişe dönük bir düzenleme getirilmiştir. Buna göre taşınmazların tahsis ve kamulaştırılmış sayılma tarihleri aynı ve her hâlükârda 9/10/1956'dan önceki bir tarihtir.

18. Kanun'un itiraz konusu 2. maddesinde *fiilen tahsis* kavramından ne anlaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Buna göre taşınmazda kamu hizmetinin niteliğine ve amacına uygun şekilde tesisin veya yapının inşa edilmiş olması bu Kanun'un uygulanması bakımından fiilen tahsistir. Dolayısıyla Kanun'un 1. maddesi uyarınca bir taşınmazın kamulaştırılmış sayılabilmesi için ilgili taşınmaz üzerinde kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun şekilde tesisin veya yapının inşa edilmiş olması gerekmektedir.

19. Bu itibarla kurallar 9/10/1956 tarihinden önce üzerinde kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun şekilde tesis veya yapı inşa edilmesi suretiyle kamu hizmetine tahsis edildiği sabit olan ancak kamulaştırma veya mülkiyeti kamuya geçiren herhangi bir hukuki işleme tabi tutulduğu ortaya konulamayan özel mülkiyete konu taşınmazların başka bir şart aranmaksızın kanun gereğince kamulaştırılmış sayılacağını öngörmektedir.

20. Kanun'un 3. maddesinde kamulaştırılmış sayılacak taşınmazlar nedeniyle istenecek bedele ilişkin esaslar düzenlenmiş, kamulaştırılmış sayılacak taşınmazların fiili tahsis tarihindeki rayiç üzerinden bedelinin istenebileceği hükme bağlanmıştır. Kanun'un 4. maddesinde de taşınmazın bedeline ilişkin dava hakkının Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki yıl sonra düşeceği ifade edilmiştir.

21. Kanun'un 7. maddesinde ise kamulaştırılmış sayılacak taşınmazların kayıtlarının tapu sicilinden düşürülmesi veya ilgili idare adına tescil usulü düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasının itiraz konusu birinci cümlesinde ilgili kamu kurum ve kuruluşunun talebi üzerine asliye hukuk hâkimliğinin kararıyla kamulaştırılmış sayılacak tapuya kayıtlı taşınmazın kaydının sicilden düşüleceği veya ilgili idare adına tescil edileceği belirtilmiştir. Maddenin itiraz konusu ikinci fıkrasında da hâkimin evrak üzerinden ve gerek gördüğü takdirde mahallinde inceleme yaparak karar vereceği öngörülmüş, itiraz konusu üçüncü fıkrasında ise bu işlemlerin harç ve resme tabi olmadığı hükme bağlanmıştır.

B. İtirazın Gerekçesi

22. Başvuru kararında özetle; kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmazların fiilen kamu hizmetlerine tahsis edilmiş olmasının mülkiyet hakkını ortadan kaldırmadığı, fiilen tahsis işleminin kamulaştırmasız el atma niteliğinde olduğu belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 13., 35. ve 46. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

1. Kanun'un 1. Maddesinin İncelenmesi

23. Anayasa'nın 35. maddesinde "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*" denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır.

24. Mülkiyet hakkı, kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların öngördüğü sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme imkânı veren bir haktır. Bu bağlamda malikin mülkünü kullanma, onun semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması veya mülkünden yoksun bırakılması mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder.

25. Anayasa'nın kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddesinde ise "*Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir./ Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir./ Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir./ İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır.*" denilmiştir.

26. Anayasa'nın anılan maddesine göre kamu yararının bulunması, özel mülkiyette bulunan taşınmazların gerçek karşılıklarının nakden ve peşin olarak ödenmesi, maddede sayılan istisnai hâllerde taksitlendirme süresinin beş yılı aşamaması, taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faizin uygulanması kamulaştırma için belirtilen esaslardır.

27. Türk hukukunda idarelerin kamu hizmetlerini yerine getirirken ihtiyaç duydukları ancak kendilerine ait olmayan taşınmazlar üzerinde tasarrufta bulunabilmeleri kural olarak kamulaştırma ile mümkündür. Kamulaştırma, mülkiyet hakkının idarenin tek taraflı tasarrufu ile malikin rızası olmaksızın kısıtlandığı veya sona erdirildiği istisnai hâllerden biridir. Nitekim Anayasa'da temel haklardan biri olarak düzenlenen *mülkiyet hakkı* üzerinde yarattığı etkiden dolayı Anayasa koyucu kamulaştırmayı özel olarak düzenlemiştir. Bu itibarla kişinin mülkiyet hakkının rızası dışında tek taraflı bir işlem ile sonlandırılmasının Anayasa'ya aykırı olmaması için Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen usullere uyulması gerekmektedir.

28. Anayasa'nın kamulaştırmayı düzenleyen 46. maddesine göre temel unsurunun kamu yararı olduğu kabul edilen kamulaştırma, özel mülkiyet alanına devletin bir müdahalesidir. Kamulaştırma işlemi, taşınmaza el koymaya zorunlu kalındığında kamu yararının özel mülkiyet hakkından üstün tutulduğu durumlarda sınırlı olarak ve Anayasa'da belirlenen usul güvenceleri izlenerek yapıldığında hukuka uygun sayılır (AYM, E.2017/110, K.2017/133, 26/7/2017, § 11; *Şevket Karataş* [GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018, § 45).

29. Anayasa'nın anılan maddesiyle devlet ve kamu tüzel kişilerinin kamu yararının bulunması hâlinde kanunla gösterilen esas ve usullere göre kamulaştırmaya yetkili oldukları belirtilerek gerekli düzenlemelerin yapılması kanuna bırakılmıştır.

30. Kuralla kamulaştırma işlemlerine dayanmaksızın belirli bir tarihten önce üzerinde kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun şekilde tesis veya yapılar inşa edilmiş taşınmazların kanun gereği kamulaştırılmış sayılması, kişilerin mülkünden yoksun bırakılması suretiyle mülkiyet hakkına yönelik bir sınırlama niteliğindedir.

31. Anayasa'nın 13. maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*" denilmektedir. Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca temel hak ve özgürlükler yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak kanunla sınırlanabilir. Ayrıca getirilen bu sınırlamalar Anayasa'nın sözüne ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

32. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfilğe izin vermeyecek şekilde belirli ve öngörülebilir nitelikte olması gerekir.

33. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvence altına alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve

kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke; hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye bağlanan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

34. İtiraz konusu kuralla 221 sayılı Kanun kapsamındaki taşınmazların, bu taşınmazların kamulaştırılmış sayılması için gereken şartların herhangi bir tereddüde yer vermeyecek biçimde açık ve net olarak düzenlendiği gözetildiğinde kuralın belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu açıktır. Bu itibarla kuralda temel hak ve özgürlüklerin kanunla sınırlanması gerektiğine ilişkin anayasal ilkeye aykırı bir yön bulunmamaktadır.

35. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği belirtilmiştir. İtiraz konusu kuralla 9/10/1956 tarihinden önce üzerinde kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun şekilde tesis veya yapı inşa edilmiş bulunan taşınmazlar kamulaştırılmış sayılarak uygulamada fiilen ortaya çıkmış bir duruma hukuki bir statü kazandırılmıştır (AYM, E.2004/25, K.2008/42, 17/1/2018). Kanun'un gerekçesinde bu durumun anılan tarihten önceki süreçte kamulaştırma işlemleri ve mülkiyeti geçiren diğer hukuki işlemlerin gerektiği şekilde tamamlanamaması ile aradan uzunca bir zaman geçmiş olması dolayısıyla fiili tahsisin dayanaklarının ortaya konulamamasıyla ilgili bulunduğu açıklanmıştır. Kanun'un gerekçesi gözetildiğinde kuralın 9/10/1956 tarihinden önceki döneme özgü oluşan mülkiyet uyumsuzluklarının sonlandırılarak bir an önce fiili durum ile tapu kayıtları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesini ve uyumsuzlukların tasfiyesi suretiyle kamu yararının gerçekleştirilmesini amaçladığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kuralın anayasal bağlamda meşru bir amacı bulunmaktadır.

36. Bununla birlikte kuralın meşru bir amacının bulunması yeterli olmayıp kamu yararı amacına dönük olması da gerekir. Nitekim kamulaştırma, Anayasa'da özel mülkiyetin kamuya geçirilmesi konusunda başvurulabilecek bir yöntem olarak düzenlenmiş olup bu yönüne başvurulması için *kamu yararının varlığı* koşulunun bulunması da zorunludur. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (*Nusrat Külah*, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, § 53).

37. Kural, şartları taşıyan taşınmazları kanun gereği tahsis tarihinde Anayasa'da belirtilen şartları taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın kamulaştırılmış saymaktadır. Kanun kapsamında kalan tüm taşınmazların tahsis ve aynı zamanda kamulaştırılmış sayılma tarihleri 9/10/1956'dan önceki bir tarihtir. Kanunla hak sahiplerine Kanun'un yürürlüğe girdiği 13/1/1961 tarihinden itibaren iki yıl içinde taşınmaz bedelini isteyebilme imkânı getirilmiş, istenebilecek bedel ise taşınmazın 9/10/1956 tarihinden öncesine isabet edeceği aşikâr olan fiili tahsis tarihindeki rayiç olarak belirlenmiştir. Bu durumda kamulaştırma bedelinin fiilen

tahsis, kamulaştırılmış sayılma ve kamulaştırma esas rayiç bedelin belirlendiği tarihten çok daha sonraki bir tarihte ödenmiş olacağı açıktır.

38. Anayasa'nın 46. maddesi uyarınca kamu yararının bulunması ve kamu yararı amacının somut olarak gerçekleşmesi kamulaştırmanın öğelerindedir. Yine kamulaştırmada gerçek karşılığın malike ödenmesi kamulaştırmanın diğer anayasal öğelerinden biri olup kamulaştırılan taşınmazın bedeline dair yasal düzenlemelerin gerçek karşılık ölçütüne uygun olması gerekir. Gerçek karşılığın peşin ve nakden ödenmesi ile herhangi bir nedenle ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için uygulanan en yüksek faizin işletilmesi de kamulaştırmanın anayasal öğeleridir. Bu itibarla anılan anayasal öğeleri dikkate almayan, bu çerçevede kamulaştırmada kamu yararının bulunup bulunmadığının yargısal olarak denetlenmesine imkân tanımayan, gerçek karşılık ve yukarıda belirtilen diğer anayasal ölçütleri karşılamayan kural, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen, sınırlamanın Anayasa'nın sözüne aykırı olamayacağı hükmüne aykırılık teşkil etmektedir. Kanun'da Anayasa'nın açık güvencelerine aykırı olarak öngörülen kamulaştırmanın birey için katlanılabilir bir külfete dönüşmesini engelleyecek herhangi bir telafi mekanizmasına da yer verilmemiştir.

39. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kadir ÖZKAYA, Hicabi DURSUN, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

2. Kanun'un 2. Maddesinin, 7. Maddesinin Birinci Fıkrasının Birinci Cümlesi ile İkinci ve Üçüncü Fıkralarının İncelenmesi

40. Kanun'un itiraz konusu 1. maddesinin iptali nedeniyle itiraz konusu 2. maddenin, 7. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile ikinci ve üçüncü fıkralarının uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle anılan kurallar 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu kurallar yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

41. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

42. 221 sayılı Kanun'un 1. maddesinin iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan anılan Kanun'un 3., 4., 5., 6., 8. ve 9. maddeleri ile 7. maddesinin birinci fıkrasının ikinci

cümlenin ve dördüncü fıkrasının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptalleri gerekir.

V. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

43. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında "*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İltüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*" denilmekte; 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanarak Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

44. 221 sayılı Kanun'un 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. ve 9. maddelerinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VI. HÜKÜM

5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un;

A. 1. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Kadir ÖZKAYA, Hicabi DURSUN, Recai AKYEL, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, iptal hükmünün Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. Kalan maddelerinin 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALLERİNE, iptal hükümlerinin Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

21/4/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

KARŞIOY

1. Mahkememizin çoğunluğunca, 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un 1. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu sonucuna ulaşılarak iptaline karar verilmiştir.

2. İtiraz konusu kural 31.8.1956 günlü, 6830 sayılı İstimlâk Kanunu'nun yürürlüğe girdiği 09.10.1956 tarihine kadar, kamulaştırma işlemlerine dayanmaksızın kamu kurum ve kuruluşları adına kamulaştırma kanunlarının göz önünde tuttuğu amaçlarla fiilen tahsis edilmiş olan taşınmaz malların kamu kurum ve kuruluşlarına tahsis edildikleri tarihte kamulaştırılmış sayılacaklarını düzenlemektedir.

3. İtiraz konusu kuralı da ihtiva eden 221 sayılı Kanunun geneline bakıldığında, Kanunun, 09.10.1956 tarihinden önceki süreçle ve bu süreçte oluşan fiili durumlarla sınırlı bir uygulama alanına sahip olduğu görülmektedir. Böyle olunca da itiraz konusu kuralın getiriliş amacının 09.10.1956 tarihinden önceki döneme özgü olarak oluşan mülkiyet uyumsuzluğunun bir an önce sonlandırılması, fiili durum ve tapu kayıtları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesi olduğu sonucuna varılmaktadır.

4. Bu haliyle kanunun tasfiyeye ilişkin bulunduğu, istisnai nitelik taşıdığı, uygulamada fiilen ortaya çıkmış ancak hukuksal olarak tamamlanmamış bulunan işlemlere yasal durum kazandırılmasını amaçladığı, dolayısıyla kamulaştırmanın usul ve esasları bakımından farklı bir düzenleme niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir.

5. Ayrıca kural süreli olarak getirilmiştir. Kamulaştırma yapılmaksızın, amaca tahsis edilme işleminin en geç 6830 sayılı İstimlâk Kanununun yürürlüğe girdiği 9.10.1956 tarihine kadar yapılmış olması gerekmektedir.

6. Kuralın uygulanması bakımından fiilen tahsis ibaresinden ne anlaşılması gerektiği ise Kanun'un 2. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre, kamulaştırılmış sayılan taşınmazların üzerinde kamu hizmetinin konu ve amacına uygun şekilde "tesisler ve inşaat" yapılmış olması hali, bu Yasa'nın uygulanması bakımından fiilen tahsis anlamına gelmektedir. Bir başka söyleyişle fiilen tahsisin, taşınmazda, kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun şekilde tesis veya yapı meydana getirilmesi hali olduğu açıklanmıştır. Maddeye göre fiilen tahsisin koşullarını, "kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygunluğu", "tesis veya inşaatın vücuda getirilmiş olması" ve "tahsisin varlığı ve yeterliliği" oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte kuralda ifade edilen kamulaştırma kanunlarının göz önünde tuttuğu amaç kavramının, en temel şekilde kamu yararını ifade ettiğinde ve bunun da kamu hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili bulunduğu da kuşku bulunmamaktadır.

7. Görüldüğü üzere, 09.10.1956 tarihinden önceki döneme ilişkin olan kural özel mülkiyete konu taşınmazların tamamını kapsamamakta, yalnızca ilgili dönemin durum ve koşullarına bağlı olarak istisnai şekilde oluşan fiili durumun muhatabı olan taşınmazların kamulaştırılmış sayılmasını öngörmektedir.

8. Bu bağlamda ilk olarak fiili tahsisin 09.10.1956 tarihinden önce gerçekleşmesi şart olup, fiilen tahsis olgusunun da taşınmazda kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun tesis veya yapının inşa edilmesi suretiyle gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Hal böyle olunca üzerinde kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun tesis veya yapı bulunmayan taşınmazlar kamulaştırılmış sayılmayacaktır.

9. Ayrıca fiili tahsisin öncelikle kamu kararı amacına yönelik olması gerektiğinden kamu kararı amacı taşımayan tesis veya yapıları barındıran taşınmazlar da zaten Kanun kapsamında kamulaştırılmış sayılmayacaktır. Buna göre kural geçmiş bir döneme ilişkin olarak, belirli taşınmazlarla sınırlı bir uygulama alanına sahip bulunmaktadır.

10. Öte yandan Kanun 12.01.1961 tarihinde yürürlüğe girmiş olmasına rağmen 6830 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi olan 09.10.1956 tarihine kadar gerçekleşen fiilen tahsislerle ilgili düzenlemeler öngörmektedir. Bu bağlamda kanun koyucu 6830 sayılı mülga Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonraki süreci kurallar kapsamında kalan süreçten kesin surette ayırmış ve sonraki süreç bakımından kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi için taşınmaza ihtiyaç duyulması hâlinde kamulaştırma kanunlarının uygulanmasının esas olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla vurgulamak gerekir ki 221 sayılı Kanun'da kamulaştırma yöntemi itibarıyla genel kanun niteliğindeki 6830 sayılı mülga Kanun'dan farklı bir usul benimsenmesinde geçmiş döneme özgü oluşan uyumsuzlukların tasfiyesindeki kamusal yararın gözetildiği açıktır.

11. Bu bağlamda ayrıca belirtmek gerekir ki 1956 yılına kadar geçen süreyi içeren ve kamulaştırma amacına yönelik olarak tahsis edilen taşınmazları kapsayan 221 sayılı Kanunun, 1956 yılından sonra bu Kanun kapsamındaki iş ve işlemler nedeniyle ortaya çıkan uyumsuzlukların çözümünü için açılmış olup devam eden davalar nedeniyle de uygulamasının halen sürdüğü görülmektedir. (Anayasa Mahkemesi'nin E: 2004/25; K: 2008/42 sayılı kararı) Zira 6830 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran, ek ve değişiklikleriyle bugün yürürlükte bulunan 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 4. maddesinde, "5 Ocak 1961 tarih ve 221 sayılı Kanunun kapsamına girmeleri nedeniyle kamu tüzelkişileri veya kurumları adına kamulaştırılmış sayılan taşınmaz malların eski malik, zilyed veya bunların halefleri tarafından açılmış ve kesin hükme bağlanmamış davalarda sözü edilen 221 sayılı Kanunun hükümleri uygulanır" kuralı bulunmaktadır.

12. Sonuç olarak belirli bir döneme özgü uyumsuzlukların tasfiyesindeki kamu yararı, kuralların zaman ve konu bakımından sınırlı ve dar uygulama alanına sahip olması, fiilen tahsis sebebiyle idare adına tescil edilecek taşınmazlar içinde el atılan taşınmazların yanı sıra kamulaştırıldığı veya mülkiyeti kamuya geçiren hukuki işleme tabi tutulduğu usulünce ortaya konulamayan taşınmazların da bulunduğu, kuralların öngördüğü farklı kamulaştırma usulünün olağanlaştırılmadığı, kuralın iptali halinde 09.10.1956 tarihinden geriye doğru gidildiğinde (ne kadar geriye gidilebileceğine ilişkin somut bir ölçüt getirilmesinin zorluğuyla birlikte) ortaya çıkabilecek fiili imkânsızlıkların açacağı yeni hukuksal sorunlar da gözetildiğinde, istisnai nitelik taşıyan kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı ve iptal talebinin reddine karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamız mümkün olmamıştır.

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

KARŞI OY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğunca 5/1/1961 tarihli ve 221 Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un 1. Maddesinin iptaline karar verilmiştir.

2. İtiraz davasına konu kural, 9/10/1956 tarihine kadar kamulaştırma işlemlerine dayanmaksızın kamulaştırma kanunlarının göz önünde tuttuğu amaçlara fiilen tahsis edilmiş olan taşınmazların tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılacağını düzenlemektedir. Kuralın uygulanması bakımından fiilen tahsis ibaresinden ne anlaşılması gerektiği Kanun'un 2. Maddesinde ifade edilmiş; fiilen tahsisin taşınmazda kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun şekilde tesis veya yapı meydana getirilmesi hali olduğu açıklanmıştır. Kuralda ifade edilen kamulaştırma kanunlarının göz önünde tuttuğu amaç kavramının ise en temel şekilde kamu yararı olduğunda ve kamu hizmetlerinin yürütülmesiyle ilgili bulunduğu şüphe bulunmamaktadır.

3. 221 sayılı Kanun, 9/10/1956 tarihinden önceki süreçle ve bu süreçte oluşan fiili durumlarla sınırlı bir uygulama alanına sahiptir. Kararda da belirtildiği üzere Kanun kapsamındaki fiili durum, idarece el atılan taşınmazlarla ilgili olabileceği gibi kamulaştırması yapılmış olmakla birlikte tapu siciline işlenmeyen, kamulaştırma evrakının kaybı sebebiyle kamulaştırıldığı ispat edilemeyen, bizzat taşınmaz sahipleri tarafından idare lehine bağışlanmış veya terk edilmiş olmasına rağmen tapu dairelerinde ferağ işlemleri yapılmayan taşınmazlara ilişkin de olabilir. Nitekim bu husus Kanun'un gerekçesinde, "*Kamu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için taşınmaza gereksinim duyulduğu zaman istimlak kanunlarının kamulaştırılmasına karşın, kamulaştırma işleminin ispatı mümkün olamamaktadır. Öte yandan kamu tesislerinin oluşturulabilmesi için taşınmaz sahipleri tarafından kamu emrine bağış ve terk edildiği halde, bu durumun tapu dairesinde yapılması gereken 'ferag' işlemine bağlanmaması nedeniyle sahibinin mülkiyeti devam edegelmiştir. Bu tür tahsis işlemine karşın, tapu kayıt sahipleri tarafından da herhangi bir hak talebinde bulunulmamıştır. Ancak bir takım kayıt sahiplerinin ölümünden sonra, mirasçılar tarafından idare aleyhine men'i müdahale, erci misil vesair şekillerle tazminat ve bedel davaları açıldığı görülmektedir. Çok önceleri kamu hizmetine tahsis edilen bu taşınmazlar için daha önceleri dava açılmadığı halde, taşınmaz fiyatlarında büyük yükselmeler görülmesi nedeniyle yeni davaların açılmakta olduğu saptanmıştır. Şahıslar mülkiyetinde bulunan taşınmazların fiilen kamu hizmetine tahsis edilmiş olmasının mülkiyet hakkını düşürmeyeceği kuşkusuzdur. Ancak yukarıda açıklanan nedenlerle ve tahsis tarihinden itibaren geçen zamana göre bu Yasa'nın yürürlüğe gireceği tarihe kadar geçerli olmak üzere 'tapu kayıtlarının tasfiyesi cihetine gidilmesi' yerinde görülmüştür"* şeklinde ifade edilmiştir.

4. Kanun'un ve kuralın getiriliş amacı 9/10/1956 tarihinden önceki döneme özgü olarak oluşan mülkiyet uyumsuzluklarının bir an önce sonlandırılması, fiili durum ve tapu kayıtları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesidir. Buna göre kamulaştırılmış sayılmaya ilişkin kamulaştırmanın usul ve esasları itibarıyla 6830 sayılı mülga İstimlak Kanunu ile 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu hükümlerinden farklı bir düzenleme niteliğindedir.

5. 9/10/1956 tarihinden önceki döneme ilişkin olan kural özel mülkiyete konu taşınmazların tamamını kapsamamakta, yalnızca ilgili dönemin durum ve koşullarına bağlı olarak istisnai şekilde oluşan fiili durumun muhatabı olan taşınmazların kamulaştırılmış sayılmasını öngörmektedir. Bu bağlamda ilk olarak fiili tahsisin 9/10/1956 tarihinden önce gerçekleşmesi şart olup fiilen tahsis olgusunun da taşınmazda kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun tesis veya yapının inşa edilmesi suretiyle gerçekleştirilmiş olması gerekmektedir. Bu bakımdan üzerinde kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun tesis veya kamu yapı bulunmayan taşınmazlar kamulaştırılmış sayılmayacaktır. Buna göre kural geçmiş bir döneme ilişkin olarak, belirli taşınmazlarla sınırlı bir uygulama alanına sahip bulunmaktadır.

6. 6830 sayılı (mülga) İstimlak Kanununun yürürlük tarihi 9/10/1956'dır. İtiraza konu 221 sayılı Kanun ise 12/1/1961 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Böyle olmakla birlikte kural, İstimlak Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar gerçekleşen fiilen tahsislerle ilgili düzenleme getirmektedir. Bir başka deyişle kanun koyucu 6830 sayılı mülga Kanun'un yürürlüğe girdiği 9/10/1956 tarihine kadar ki süreci sonra ki süreçten kesin surette ayırmış, bunu da geçmiş döneme özgü uyumsuzlukların tasfiyesi amacı ile yapmıştır. Dolayısı ile istisnai nitelikte ki bu düzenlemenin kamusal yarar düşüncesi ile getirilen bir düzenleme olduğu açıktır.

7. Açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığı ve iptal talebinin reddine karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmadım.

Üye
Hicabi DURSUN

KARŞI OY GEREKÇESİ

1. 221 sayılı Kanun'un 1. ve 2. maddeleri ile 9.10.1956 tarihinden önceki süreçte oluşan fiili durumlarla ilgili bir uygulama alanına sahiptir. Söz konusu maddeler idarece el atılan taşınmazlar ve kamulaştırılması yapılmış ve fakat tapu siciline işlenmeyen, kamulaştırma evrakının kaybı sebebiyle kamulaştırıldığı ispat edilemeyen, bizzat malikler tarafından idareye bağışlanan veya terk edilmiş olmasına rağmen tapu dairelerinde ferağ işlemleri yapılmayan taşınmazlara ilişkindir.

2. Kamulaştırma evrakının kaybı, idare lehine bağış ve terk edilen ve fakat tapuda ferağ işlemi yapılmayan halihazırda malikleri adına mülkiyeti devam eden bu tür durumlarda tapu kayıt sahipleri tarafından bir hak talebinde de bulunulmamıştır.

3. Aradan geçen süreler sonunda tapu kayıt sahiplerinin ölümü sonrasında mirasçılardan men'i müdahale, ecri misil vs. tarzı davalar açmaları ile kamu hizmetine tahsis edilmiş ve fiilen kullanılan taşınmazlar açısından doğan sorunları köklü çözüme kavuşturmak amaçlanmıştır.

4. Kanun koyucu bu tarihi bir milat kabul ederek resmi durum ile fiili durumu eşitleyerek mevcut soruna köklü bir çözüm getirmektedir.

5. Yasada belirtilen tarihten önceki fiilen kamu hizmetine tahsis edilen taşınmazların idare lehine kamulaştırılmış sayılması kuralı ile bir döneme özgü uyumsuzlukların bir an önce çözüm ve tasfiyesine ilişkin usul ve yöntemin belirlemesi geçmişe yönelik var olan fiili durum ile tapu kayıtları arasında uyumsuzlukların giderilmesine bu suretle kamu yarına uygun bir sonuca ulaşılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

6. Bu tür durumlara ilişkin hak sahibi olduğu düşünülenlere makul bir sürede başvuruda bulunma hakkı tanınarak zaman ve konu bakımından sınırlı ve dar uygulama alanına sahip bir yöntem ile fiilen tahsis sebebiyle idare adına teşkil edilecek el atılan taşınmazların, kamulaştırıldığı veya mülkiyeti kamuya geçiren hukuki işleme tabi tutulduğu usulünce ortaya konulamayan taşınmazlara ilişkin sorunların çözümünü amaçlayan söz konusu maddelerin devletin kurulduğu süreden kısa bir zaman geçmiş olması, bur tür bir uygulamanın ilk olması, bir milat teşkil ediyor olması, sonuçlarının hukuka, hakkaniyete aykırı veya devlete nedenli büyük bir yük getireceği öngörülemeyen bu durum karşısında iptale yönelik çoğunluğun görüşüne katılmaktan imtina ediyorum.

Üye
Kenan YAŞAR